

موضوع: نفثه المصدور

مقدمه

موضوع اصلی روایت در نفته المصدور حکایت حال نویسنده است و وی در وهله ی نخست سعی دارد مشکلات خود را بیان کند، در حین این تک گویی های درونی گاهی جسته و گریخته و بدون مقدمه مسائل تاریخی را ذکر می کند لذا استاد مینوی، علامه قزوینی و دیگران برای این که سیر خطی روایت تاریخی را در نفته المصدور بازگو کنند از کتاب سیرت جلال الدین و سایر تواریخ کمک گرفته اند.

مؤلف در حدود سال ۶۳۲ ه ق در زمانی که در شهر میافارقین اقامت داشته است، کتاب نفته المصدور را نوشته و وقایع چند ماهه می مقارن شکست نهایی و مقتول گشتن سلطان جلال الدین را و رنج ها و سرگردانی های خود را و آلام و لطمات و زجرهایی را که در غربت از دست این و آن چشیده است در قالب نامه ای همراه با گله و شکایت به زبانی شاعرانه و انشائی مصنوع و فنی بیان کرده و خطاب به شخصی به نام «سعد الدوله و الدین» نگاشته و فرستاده است

در نفثه المصدور علی رعم نگرش تاریخی نویسنده و سیر روایی - تاریخی کتاب، ادبیت متن بر سراسر کتاب سایه افکنده است. نویسنده بخاطر اشتغال در دیوان رسالت و منشی گری در دربار سلطان جلال الدین خوارزم شاه به دقایق و ظرایف سخن واقف بوده است. تسلط او بر زبان عربی، شعر دانی او در هر دو زبان فارسی و عربی، احاطه او به امثال و حکم و نهایتا چیرگی خیره کننده او در علوم قرآنی باعث شده که متن نفثه المصدور گزارش بلاغی، فنی و هنری از روزگار محنت و رنج نویسنده در فراق سلطان جلال الدین خوارزمشاه باشد

از میان آثار منشور فارسی، آثار نثر فنی و مصنوع، به ویژه نفثه‌المصدور، کلام آهنگین دارد و گاه برای حفظ این ویژگی و اثرگانی را به کار برده است که از عرف زبان فارسی بیرون و مختص زبان فخیم عربی است. دیگر اینکه، او با کاربرد صناعات و استخدام موسیقی درونی جمله‌ها توانسته است بر تأثیر سخن خود بیفزاید و در خواننده انفعال نفسانی ایجاد کند. در این اثر، که نمونه‌ای از حدیث نفس و ادبیات غنایی است، جهت‌گیری پیام بیشتر به سمت خود پیام است و همین آن را از قطب مجازی زبان به قلب استعاری سوق داده و به ایهام و ابهام کشانده است.

در نقشه‌المصدر با روی آوردن به سخن آرای و بدایع لفظی و مراعات سجع و موازنه و قرینه پردازی، به طور کلی بر همان راهی رفته است که پیش از او در نثر صورتگرای عربی متداول بوده و با آثار قلمدارانی چون قاضی حمید الدین بلخی، جرفاذقانی، راوندی، ظهیری سمرقندی و سعد الدین و راوینی به خوبی هموار شده بود و در افق آینده نیز آثاری چون تاریخ و صاف را پیش رو داشت. با این همه، نمی توان از منظر سبک شناختی شیوه، نوع وزن و حجم قرینه پردازی زیدری نسوی را مانند دیگران دانست. بنابراین، شناختن انواع، شیوه ها و شگردهای قرینه پردازی، در بازشناسی بوطیقای نفثه‌المصدر جای خود دارد و بسا که در بازشناسی آثار پیشین و پسین نیز مؤثر است.